

საქართველოს საავტომობილო გზების დეპარტამენტს

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ განიხილა გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების მიზნით წარმოდგენილი თქვენი 2020 წლის 24 მარტის № 2-12/3702 და 7 აპრილის 2-12/1478 განცხადებები, რომელიც ეხება ადიგენის მუნიციპალიტეტში, აბასთუმნის შემოსავლელი საავტომობილო გზის მშენებლობისა და ექსპლუატაციის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშს და გაცნობებთ შემდეგს:

- გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის თავში „დაცული ტერიტორიები“ მოცემული უნდა იყოს ყველა სახის ინფორმაცია: ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის დაარსების, ფართობის, კატეგორიების, ზონების ფართობების და სხვა. ინფორმაცია ბიომრავალფეროვნების შესახებ, კონკრეტულად უნდა იქნეს აღწერილი საპროექტო გზისათვის შერჩეულ მონაკვეთზე არსებული ბიომრავალფეროვნების: ტყის ტიპების, ძირითადი ჰაბიტატების, ფაუნის, მათ შორის ფრინველების წარმომადგენლების, რომლებიც ბინადრობენ ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე, ასევე კონკრეტული ნუსხა საქართველოს „წითელი ნუსხის“ მცენარეების და ცხოველების, ზურმუხტის საიტის მოკლე აღწერა და ზურმუხტის საიტის მნიშვნელოვანი სახეობები, ვინაიდან აღნიშნული ინფორმაცია დოკუმენტში არ არის წარმოდგენილი განცალკევებულად;
- გზმ-ის ანგარიშის ქვეთავში „მოსალოდნელი ზემოქმედება“ გაიმიჯნოს ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე მოსალოდნელი ზემოქმედება ან სათაურში იქნას შეტანილი ცვლილება და დაკონკრეტდეს თუ განსხვავებული ზემოქმედებაა მოსალოდნელი ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნულ პარკში;
- გზმ-ის ანგარიშში წარმოდგენილი ცხრილი „შემარბილებელი ღონისძიებები“ შეივსოს ზზმ-ს დოკუმენტში მოყვანილი შემარბილებელი ღონისძიებებით, შემარბილებელი ღონისძიებების სრული სურათის მისაღებად, ასევე გადაიხედოს ზზმ-ს დოკუმენტში სახეობების და ჰაბიტატების კონკრეტული კვლევები და მონიტორინგის საქმიანობა, რომელიც უნდა განხორციელდეს გზის მშენებლობის დაწყებისას და ანგარიშები წარმოდგენილი იქნას გზის მშენებლობის დასრულების შემდგომ;
- წარმოდგენილ ავარიულ სიტუაციებზე რეაგირების გეგმაზე დაყრდნობით მომზადდეს „რისკის მართვის დოკუმენტი“. გზის მშენებლობის დროს

იდენტიფიცირებული და განსაზღვრული იქნას რისკის ზონები და ინფორმირებული იქნას ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის წარმოქმნილ ავარიულ სიტუაციებზე შემდგომი რეაგირებისათვის;

- გზშ-ის ანგარიშში მოცემული და გათვალისწინებული უნდა იყოს გზის მშენებლობის დროს გზის ნაპირებზე არსებული მერქნიანი მცენარეების ფიტოპათოლოგიური გამოკვლევები ან რეკონოსცირება გზის ექსპლუატაციის დროს, ვინაიდან ხმელი ხეები წარმოადგენს სახიფათო სიტუაციების და ხანძრის წარმოქმნის საშიშროებას.
- წარმოდგენილ დოკუმენტში არ არის გათვალისწინებული სკოპინგის დასკვნით მოთხოვნილი ინფორმაცია: მაგალითად, გზშ-ში არ ჩანს, მიმართულებების ალტერნატივების განხილვისას რატომ იქნა უარყოფილი პროექტის პირველი მარშრუტი (ბაღდათი-ხაშური-აბასთუმანი), ბიომრავალფეროვნებაზე და დაცულ ტერიტორიებზე ზემოქმედების თვალსაზრისით. თუნდაც გზის 82 კმ-ით დაგრძელება და აქედან გამომდინარე გამონაბოლქვის, ხმაურის და ავარიების რისკის ზრდა, არ შეიძლება ამ ალტერნატივის დაწუნების მიზეზი გახდეს, იმის გათვალისწინებით, რომ 6 ახალი მიმართულებიდან შერჩეული დანარჩენი ალტერნატივებით (გარდა მე-2 და მე-3 ალტერნატივისა, რომლებიც ასევე გამორიცხულია განხილვიდან) ხდება დაცული ტერიტორიის (ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი) მინიმუმ 9 კმ-ით გადაკვეთა, რომელიც თავის მხრივ ემთხვევა ზურმუხტის ქსელის დამტკიცებულ საიტს „ბორჯომ-ხარაგაული GE0000010“. მიუხედავად იმისა, რომ დოკუმენტში პირველი მარშრუტის დაწუნების ერთ-ერთ არგუმენტად მითითებულია, რომ მისი დაახლოებით 24,23 კმ დაცული ტერიტორიების გასწვრივ გადის, დიდი ალბათობით ზემოქმედება ამ შემთხვევაში უფრო ნაკლები იქნება, ვიდრე დაცული ტერიტორიების გადაკვეთით და მისი ფრაგმენტაციით. აღნიშნული დეტალური კვლევებით უნდა იყოს უარყოფილი, ან დადასტურებული. ამ კუთხით ასევე გასათვალისწინებელია, რომ ხსენებული პირველი მარშრუტი ემთხვევა არსებულ საავტომობილო გზას. ასევე არ არის მითითებული სხვა, განსაკუთრებით შერჩეული ალტერნატივა რამდენი კმ-ითაა გრძელი არსებულ გზასთან შედარებით. აღნიშნულის გათვალისწინებით უნდა გაკეთდეს შედარებითი ანალიზი, ხსენებული ალტერნატივების შერჩევა/დაწუნებასთან მიმართებით.
- გზშ-ის ანგარიშში წარმოდგენილი ზემოქმედების შეფასების ნაწილი ხშირ შემთხვევაში ზოგადია, მომზადებულია დაშვებებზე დაყრდნობით და აკლია მყარად დასაბუთების ნაწილი. აღნიშნული განაპირობა სავარაუდოდ იმ ფაქტმა, რომ ჩატარებული სავლე კვლევებისას სახეობების დიდი ნაწილი (რომლებიც ლიტერატურული მონაცემებით გვხვდებიან საკვლევ ტერიტორიაზე), ვერ იქნა ნანახი და შესაბამისად ორწლიანი კვლევები არ აღმოჩნდა საკმარისი სრულფასოვანი შედეგების მისაღებად, ზემოქმედების შესაფასებლად და ამ ზემოქმედების შერბილების/თავიდან აცილების რეკომენდაციების შემოსათავაზებლად. ეს ეხება განსაკუთრებით სახეობებს, რომლებიც გადაშენების საფრთხის პირას არიან, ბერნის კონვენციის, ასევე IBA-ს (ფრინველთათვის მნიშვნელოვანი ადგილი) და SPA-ს (ფრინველთა სპეციალური დაცული ტერიტორია) სახეობებს. ამიტომ, რიგ შემთხვევაში, გზშ-ს ანგარიშში მოცემული დასკვნები, რომ ამა თუ იმ სახეობაზე ზემოქმედება არ იქნება მნიშვნელოვანი შესაძლოა არ შეესაბამებოდეს რეალობას. შესაბამისად, საჭიროა აღნიშნულის დამასაბუთებელი ინფორმაციის დოკუმენტში ასახვა.

- როგორც გზშ-ის, ასევე ზზშ-ის ანგარიშში უნდა აისახოს ჩატარებული კვლევების შედეგად გამოვლენილ ცხოველთა სახეობებზე შესაბამისი შემარბილებელი და კონკრეტული ქმედითი ღონისძიებები. საჭიროების შემთხვევაში, განისაზღვროს საკომპენსაციო ღონისძიებები. ამჟამად წარმოდგენილი ინფორმაცია სუსტი და ზოგადია. მაგ: წითელი ნუსხის სახეობებზე შემარბილებელ ღონისძიებებში წავთან მიმართებით აღნიშნულია, რომ სოროების აღმოჩენის შემთხვევაში, საჭიროა მართვის გეგმის მომზადება და ინჟინერის მიერ დამტკიცება. კავკასიურ ციყვთან მიმართებით გაურკვეველია შემდეგი წინადადება „ტყის ზონების შემოვლა ძირითადად გვირაბებით ხდება“. მურა დათვთან დაკავშირებით აღნიშნულია, რომ მხოლოდ მიგრაციის დროს შეიძლება შეგვხვდეს და საბინადრო ადგილი არ არის, მაშინ როდესაც კვლევის დროს ორჯერ იქნა ნანახი. რაც შეეხება კეთილშობილ ირემს, შემარბილებელ ღონისძიებაში ირმის ნაცვლად საუბარია ფოცხვერზე, რაც საჭიროებს გასწორებას.
- გზშ-ის ანგარიშში მითითებულია შემდეგი: „პროექტი კვეთს ორ ჰაბიტატს - აღმოსავლური ნაძვის *Picea orientalis* ტყეების (G3.1H) და მდინარისპირა *Alnus*-ის ტყე, რომელიც მხოლოდ წყლის დონის აწევისას სველდება (G1.21). აღსანიშნავია, რომ ეს ჰაბიტატები ბერნის კონვენციით დაცული არ არის. გზის მშენებლობისას საპროექტო დერეფნის ჰაბიტატების განადგურება მოსალოდნელი არ არის. თუმცა, პროექტის შედეგად საგრძნობი ზიანი მიადგება საპროექტო დერეფნით გადაკვეთილ მცენარეულ საფარს/ჰაბიტატს. აღსანიშნავია, რომ მითითებული ჰაბიტატები დაცულია ბერნის კონვენციით, თუმცა არ ფიგურირებს ზურმუხტის ქსელის დამტკიცებული საიტის „ბორჯომ-ხარაგაული GE000010“ მონაცემთა სტანდარტულ ფორმაში. შესაბამისად, აღნიშნული საჭიროებს გასწორებას. ამასთან, პროექტის განხორციელებით მოხდება ჰაბიტატების მუდმივად დაკარგვა. ამიტომ მოსაზრება, რომ „გზის მშენებლობისას საპროექტო დერეფნის ჰაბიტატების განადგურება მოსალოდნელი არ არის“ მცდარია.
- რაც შეეხება პროექტის განხორციელებით გამოწვეულ ზემოქმედებას ფლორაზე, გზშ-ის ანგარიშში მითითებულია, რომ ჭრას დაექვემდებარება 21 015 ძირი ხე-მცენარე, მათ შორის 234 ძირი იქნება საქართველოს წითელი ნუსხით დაცული (მაღალმთის მუხა 212 ძირი, ბალამწარა 22 ძირი). აღნიშნულთან დაკავშირებით, საჭიროა პროექტის განმახორციელებელმა, საპროექტო ტერიტორიის ტყის ფონდიდან ამორიცხულ ფართობებზე განხორციელებული ჭრების შედეგად, გარემოდან ამოღებული ხე-მცენარეების საკომპენსაციოდ განახორციელოს მონეტარული კომპენსაცია საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 20 აგვისტოს N242 დადგენილების „ტყითსარგებლობის წესის დამტკიცების შესახებ“ ცხრილი N1-ის („ტყის ფონდით სპეციალური დანიშნულებით სარგებლობისათვის საკომპენსაციო საფასურის გაანგარიშების წესი (დღგ-ის ჩათვლით)“) მიხედვით და ამ ცხრილის გამოყენების მიხედვით დადგენილი თანხის ჩარიცხვა განახორციელოს ტყის ფონდის კორექტირებამდე მისი მართვის შესაბამისი ორგანოს ანგარიშზე, ხოლო თანხა მოხმარდეს სახელმწიფო ტყის ფონდის დეგრადირებული ფართობის აღდგენას.
- დოკუმენტში კვლავ მოცემულია სხვა ურთიერთგამომრიცხავი ინფორმაცია, მაგალითად: გზის არსებობა დიდი მუძუმწოვრებისთვის ფიზიკურ ბარიერს არ წარმოადგენს, თუმცა ამავე წინადადებაში აღნიშნულია, რომ „სუნი, ხმაური და მანქანების მოძრაობა აიძულებს სახეობებს რომ მოშორდნენ გზას“, რითაც

დასტურდება რომ გზა წარმოადგენს ცხოველებისთვის ხელოვნურ ბარიერს და იწვევს მათი ჰაბიტატის ფრაგმენტაციას, ასევე გადაადგილების შეზღუდვას. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია თუ არა ზემოქმედება, აღნიშნულის განსაზღვრის თაობაზე დასკვნის მომზადებისას გასათვალისწინებელია ისიც, რომ დიდი ზომის ძუძუმწოვრებისათვის გზა გადასადგილებლად შესაძლოა ფიზიკურ ბარიერს არ წარმოადგენდეს, მაგრამ ამ შემთხვევაში მოსალოდნელია მათზე ავტოტრანსპორტის შეჯახებით გამოწვეული ზემოქმედება.

- წარმოდგენილ ანგარიშში, ერთ-ერთ შემარბილებელ ღონისძიებად განხილულია ე.წ „მწვანე ხიდების“ შესახებ ინფორმაცია, თუმცა კვლავ არ არის აღნიშნული სად და რა პარამეტრების (მაგალითად: სიმაღლე, სიგანე, კონსტრუქციის ტიპი და ა.შ.) და რამდენი ე.წ „მწვანე ხიდის“ მოწყობაა დაგეგმილი. ასევე, არ არის სრულფასოვნად აღწერილი და დასაბუთებული, რომელი სახეობებისთვისაა დაგეგმილი ამ ხიდების მოწყობა. ამ საკითხზე გზშ-ს ანგარიშში აღნიშნულია, რომ გზის ექსპლუატაციის პირველი ორი წლის განმავლობაში განხორციელდება მონიტორინგი ფოტოხაფანგების მეშვეობით, რომლის შედეგებზე დაყრდნობით განისაზღვრება მწვანე ხიდის მოწყობის კვეთი და შემდგომ შემუშავდება პროექტი აღნიშნულთან დაკავშირებით გაცნობებით, რომ მწვანე ხიდები უნდა აშენდეს გზის ექსპლუატაციაში შესვლამდე, ანუ მანამდე, ვიდრე ცხოველებზე მოხდება გზის ექსპლუატაციით გამოწვეული ზემოქმედება, რაც გათვალისწინებული უნდა იყოს გზშ-ის ანგარიშში;
- გამოსაყენებელ ასაფეთქებელ ნივთიერებასთან დაკავშირებით, სკოპინგის დასკვნაში მითითებულ შენიშვნაზე, წარმოდგენილ გზშ-ს ანგარიშში აღნიშნულია, რომ „სამშენებლო სამუშაოების წარმოებისას დაგეგმილია ასაფეთქებელი ნივთიერებების, **სავარაუდოდ**, „პოვერჯელ მაგნუმ 365“ გამოყენება, თუმცა კვლავ არაფერია ნათქვამი აღნიშნული ნივთიერების გამოყენების საჭიროების და მისი გამოყენებით გამოწვეული ზემოქმედების შესახებ;
- რაც შეეხება მეოთხე დანართში წარმოდგენილ ზურმუხტის ქსელზე ზემოქმედების შეფასებას (ზზშ), არ არის ხარისხიანი. მაგალითად დაუსაბუთებელია ისეთ სახეობებზე, რომელიც კვლევის დროს დაფიქსირდა (მურა დათვი, მგელი) „ზემოქმედების მნიშვნელობის“ გრაფაში არ არის მითითებული, რომ მნიშვნელოვანი ზემოქმედება არ ექნება პროექტს და დამატებითი შემარბილებელი ღონისძიებების გატარება არ არის საჭირო, მაშინ როცა სხვა სახეობებზე, მათ შორის ისეთებზე, რომლებიც კვლევის დროს არ დაფიქსირებულა (მაგ: ხელოფრთიანები) ზემოქმედება საშუალო მნიშვნელობისაა და შემოთავაზებულია სხვადასხვა შემარბილებელი ღონისძიებები. ასევე ზოგადად გაურკვეველია სახეობებზე ზემოქმედების გრაფაში რა პრინციპით იქნა შერჩეული ზემოქმედების მნიშვნელობად „უმნიშვნელო“ და „დაბალი მნიშვნელობის“;
- ზზშ-ში მოცემულია გზშ-ის კვლევებთან შედარებით ურთიერთგამომრიცხავი ინფორმაცია. მაგ: ზზშ-ში მურა დათვზე მითითებულია რომ „საველე კვლევებისას, უშუალოდ საპროექტო დერეფანში დათვისთვის საბინადრო გარემო არ დაფიქსირებულა, თუმცა მისი გავრცელების არეალიდან გამომდინარე ვერ გამოვრიცხავთ საკვლევ ტერიტორიაზე მის მიგრაციას“, მაშინ როცა „პროექტისთვის ჩატარებული საველე კვლევებისას დათვის არსებობა დაფიქსირდა გაზაფხულის და ზამთრის საველე ექსპედიციების დროს“. ასევე წარმოდგენილია ა (გვ 189) ფოტომასალა დათვის ნაკვალევის, ექსკრემენტების და ბუნაგის.

- გაურკვეველია, თუ ფოცხვერის „გავრცელების არეალიდან გამომდინარე ვერ გამოვრიცხავთ საპროექტო ტერიტორიის სიახლოვეს მის არსებობას და მიგრაციას“, რატომ არის მოსალოდნელი ზემოქმედება „უმნიშვნელო“ და რატომ არ საჭიროებს დამატებითი შემარბილებელი ღონისძიებების გატარებას;
- გაურკვეველია კრაზანაჭამიაზე პროექტის ზემოქმედების ნაწილში რატომ განისაზღვრა ზემოქმედება „დაბალი მნიშვნელობის მქონედ“, მაშინ როცა გზმ-ის ანგარიშში აღნიშნულია, რომ „საპროექტო დერეფანში არსებული ჰაბიტატი აღნიშნული სახეობისთვის ხელსაყრელი საბუდარი და საკვები არეალია, შესაბამისად პროექტის განხორციელების შედეგად მათი საარსებო ჰაბიტატი ნაწილობრივ შეიზღუდება“.
- რაც შეეხება გზმ-ის ანგარიშში წარმოდგენილ საკომპენსაციო ღონისძიებებს, საიდანაც ირკვევა რომ იგეგმება ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის გაფართოება 4183 ჰა-ით, აღსანიშნავია რომ დაცული ტერიტორიების გაფართოება ვერ ჩაითვლება ზურმუხტის ტერიტორიაზე პროექტით მიყენებული ზიანის საკომპენსაციო ღონისძიებად, განსაკუთრებით იმ გარემოების გათვალისწინებით, რომ შემოთავაზებული 4183 ჰა-დან 1423 ჰა ემთხვევა უკვე არსებულ, ზურმუხტის ქსელის დამტკიცებულ საიტს (ბორჯომ-ხარაგაული 2). აღნიშნულიდან გამომდინარე საჭიროდ მიგვაჩნია, გზმ-ს ანგარიშში აისახოს, სათანადო კვლევებზე დაყრდნობით მომზადებული და დასაბუთებული ინფორმაცია, ზურმუხტის ხსენებული ტერიტორიის ფართობის შეზღუდვის (მასზე გზისა და ყველა დამხმარე ინფრასტრუქტურის განთავსების გამო) და მის ეკოლოგიურ მახასიათებლებზე ზემოქმედების (სახეობები და ჰაბიტატები, რომელთა დასაცავადაცაა შექმნილი მითითებული ზურმუხტის ტერიტორია), ადექვატური კომპენსაციის თაობაზე. აღნიშნულის გათვალისწინებით, ინფორმაციაში შემოთავაზებული უნდა იყოს ფართობ(ებ)ი (შესაძლებელია ზურმუხტის გარეთ დარჩენილი 2749 ჰა-ის ჩართვის განხილვაც ზურმუხტის ქსელში, როგორც საკომპენსაციო ტერიტორიის ნაწილისა), რომლის მახასიათებლები სრულად აკმაყოფილებს საკომპენსაციო და საკონსერვაციო მიზნებს. ამასთან საკომპენსაციო ტერიტორიის შერჩევისას გათვალისწინებული უნდა იყოს მისი განთავსების ბიოგეოგრაფიული რეგიონი. წინასწარი კვლევების საფუძველზე უნდა იყოს დასაბუთებული, რომ შემოთავაზებული საკომპენსაციო ტერიტორია/ები შეესაბამება ზემოთ აღწერილ მოთხოვნებს.
- ზემოაღნიშნული მოთხოვნა გამომდინარეობს „ევროპის ველური ბუნებისა და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვის შესახებ“ (ბერნის) კონვენციიდან, კერძოდ: ბერნის კონვენციის მეხუთე რეზოლუციის მეოთხე მუხლის 4.2 პუნქტის მიხედვით, თუ ზურმუხტის ტერიტორიაზე იგეგმება რაიმე ცვლილება, რომელიც ნეგატიურად აისახება ტერიტორიის ეკოლოგიურ მახასიათებლებზე, ქვეყანამ ამ ცვლილების შესახებ უნდა აცნობოს კონვენციას. ამავე მუხლის 4.3 პუნქტის მიხედვით, თუ ასეთი ცვლილებები დადასტურდება, კონვენციას აქვს უფლება მოსთხოვოს ქვეყანას იმოქმედოს ისე, როგორც დადგენილია მეთექვსმეტე რეკომენდაციაში. მეთექვსმეტე რეკომენდაციაში გაწერილია ზურმუხტის ტერიტორიების შექმნის და მართვის საკითხები. ამ ორი დოკუმენტის შესაბამისად ბერნის კონვენცია უფლებამოსილია ქვეყანას მოსთხოვოს იმ ტერიტორიის ადექვატური კომპენსირება, რომლის ეკოლოგიური მახასიათებლებიც შეიცვალა. ქმედებები, თუ როგორ უნდა მოიქცეს ქვეყანა, როდესაც დგება ნეგატიური შედეგი ზურმუხტის

ტერიტორიაზე, აღწერილია კონვენციის მუდმივმოქმედი კომიტეტის მიერ დამტკიცებულ რეკომენდაციაში N208 - ზურმუხტის ტერიტორიაზე ეკოლოგიური ცვლილებების აღმოჩენის, ანგარიშგების, შეფასების და საპასუხო ქმედებების შესახებ (06/12/2019წ.). აღნიშნული რეკომენდაციის მიხედვით, უნდა მოხდეს იმ ტერიტორიის კომპენსირება, რომელიც დაზიანდა, თუ ნეგატიური ცვლილების თავიდან არიდება, ან შერბილება შეუძლებელია. რაც თავისთავად გულისხმობს, რომ საკომპენსაციოდ უნდა შეირჩეს ზემოქმედებას დაქვემდებარებული ფართობის ადეკვატური ტერიტორია, რომელზეც შესაძლებელი იქნება იმავე ეკოლოგიური მახასიათებლების დაცვა, რომლებიც დაცული იყო თავდაპირველ ტერიტორიაზე.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საჭიროდ მიგვაჩნია, გადამუშავდეს წარმოდგენილი დოკუმენტაციის ბიომრავალფეროვნების ნაწილი.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სამინისტრო აჩერებს გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების მიზნით დაწყებულ ადმინისტრაციულ წარმოებას. გთხოვთ ზემოაღნიშნული შენიშვნების გათვალისწინებით ორი თვის ვადაში უზრუნველყოთ შენიშვნების შესაბამისად დაზუსტებული ინფორმაციის/დოკუმენტაციის წარმოდგენა, რათა სამინისტრომ უზრუნველყოს აღნიშნულ პროექტზე ადმინისტრაციულ წარმოების გაგრძელება.

დანართი: ელ. ვერსია

ნინო თანდილაშვილი

მინისტრის მოადგილე

